

основному тут діють однопалатні парламенти.

Всі унітарні держави можна поділити на прості або складні [4]. (Наприклад, прості – Болгарія, Польща; а з автономією (одна чи кілька) – складними – Фінляндія, Данія).

Отже з огляду теоретико-правового осмислення, сучасний стан унітарної держави має природний процес щодо прагнення частин унітарної держави до більшої самостійності й призводить на сьогодні до утворення автономій, розширенню їх прав.

Майбутнє унітаризму, вектор руху лежить саме в напрямку розумного поєднання централізації, чіткої вертикалі влади й самостійності місцевого самоврядування. Але ж необхідно чітко всі тенденції руху відобразити в законодавстві держави. Визначити дієвий механізм щодо розвитку унітарної держави в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30, ст. 141); – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. [Андрусак Т. Г.](#) Теорія держави і права [Текст] / Т. Г. Андрусак; Фонд сприяння розвитку укр. правової думки та пропаганди державницьких традицій «Право для України». – Львів : [б.в.], 1997. – 200 с.
3. [Бобровник С. В.](#) Проблеми теорії держави і права [Текст]: курс лекцій / С. В. Бобровник; АН України, Київський ун-т права. – К.: Вид-во Київського ун-ту права, 2004. – 122с.
4. Котюк В.О. Загальна теорія держави і права. – К.: Атіка, 2005 – 592 с.
5. Лобода Ю.П. Цінність держави як її соціальна сутність (теоретико-методологічні аспекти дослідження). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук – Одеса, 2001, – 27с. – с. 6.
6. Правознавство [Текст] : підручник / ред. В. В. Копейчиков. – 7-ме вид., стер. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 736 с.
7. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження) [Текст] / О. Л. Копиленко [та ін.] ; наук. ред. Н. М. Оніщенко ; відп. ред. О. В. Зайчук; Інститут законодавства Верховної Ради України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. - К.: Фенікс, 2007. - 430с. - Бібліогр.: с. 371-397. - ISBN 978-966-651-450-2.
8. Теремцова О.М. Актуальні аспекти державотворення в унітарній правовій державі. //«Державо- та правотворчі традиції українського народу» (до 150-річчя М.С. Грушевського): збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. А.С. Шевченко державна фіскальна служба України, Університет державної фіскальної служби України. –Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. –С.284-286. –134с. Фахове видання.
9. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 1: А - Г. 672 с.

Доцент кафедри теорії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, к.ю.н.

Теремцова Ніна Володимирівна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У сучасній науці досить успішно працює багаторівнева концепція методологічного знання. В цьому плані всі методи наукового пізнання можуть бути розділені на основні групи: філософські методи; загальнонаукові підходи і методи дослідження; приватнонаукові методи; дисциплінарні методи; методи міждисциплінарного дослідження. тощо. Таким чином, методологія не може бути зведена до якогось одного, навіть дуже важливого методу [9].

В теорії бюджетного права визначено, що одержання доходів, їх розподіл між ланками (видами) бюджетної системи і використання їх на покриття видатків, що тісно взаємодіють із виконанням, передбачених Конституцією України функцій органами держави і місцевого самоврядування, не проходить автоматично. Держава за допомогою правових норм ретельно регулює відносини, що виникають при формуванні й виконанні всіх видів бюджетів, контролю за використанням бюджетів і звітуванні про їх використання [1]. Діяльність органів держави та місцевого самоврядування в галузі бюджету одержала назву бюджетного процесу. В юридичній літературі до цього часу немає єдиної думки щодо змісту поняття бюджетного процесу і його стадій [8, с. 178].

Вирішальною і провідною ланкою фінансової системи в Україні є бюджет, який повністю забезпечує існування держави, розвиток її економіки і культури.

Бюджет будь-якої держави відлюструє її соціально-економічною і політичною природою, тобто змістом її діяльності. Це виявляється як у засобах та джерелах отримання доходів, у долі національного доходу, що надходить до бюджету, в напрямках видатків, так і в побудові бюджету, в порядку його формування та затвердження.

Науковообґрунтованою є думка про те, що форми та методи бюджетної діяльності можуть змінюватися, але бюджет завжди залишається об'єктивною необхідністю. В бюджеті об'єднані в одне ціле фінансові канали, по яких держава зосереджує надходження, що встановлені законом.

Вважається, що з бюджетом пов'язані всі державні органи, підприємства, організації, установи. Як для організації та узгодженої роботи всієї системи державних органів по формуванню та виконанню бюджету, так і для найбільш правильного вирішення численних питань, що при цьому виникають, потрібен чіткий порядок, ретельно продуманий і розроблений у всіх своїх складових.

Необхідна більш деталізована правова регламентація кола прав і обов'язків різних органів державної законодавчої та виконавчої влади, порядку складання, розгляду, затвердження та виконання бюджетів держави.

Діяльність державних органів України по складанню та розгляду проекту, затвердженню і виконанню бюджету та складанню, розгляду і затвердженню звіту про його виконання, регламентована нормами бюджетного права, що має назву бюджетного процесу.

Значну увагу даному питанню приділено вченими: А. Ангеловим [7], Л. Вороною [8], М.А. Гурвічем [10], М. Піскотіним [11].

Бюджет – це не звичайний закон, хоча і приймається у формі закону і в законодавчому порядку. Дія цього процесу продовжується і після затвердження бюджету. Метою формування бюджету є його виконання, тобто реалізація затвердженого бюджету по доходах і видатках, що здійснюється відповідними державними органами в певних правових формах. Законодавчий же процес пов'язаний із звичайним законом і закінчується його прийняттям.

Розгляд є моментом або стадією складання (розгляд проекту бюджету Кабінетом Міністрів України), або стадією затвердження (попередній розгляд ВРУ). Проте в цьому випадку розгляд має місце тільки після складання проекту бюджету, оскільки на цій стадії вже складений проект бюджету аналізується постійно комісією з питань бюджету, депутатами, іншими комісіями, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України і доводиться до кінцевого варіанта, щоб подати його від імені виконавчої влади на подальше затвердження. Більше того, як і кожна стадія бюджетного процесу, стадія розгляду закінчується прийняттям правового акта – постанови про схвалення висновків і пропозицій, якими формулюється діяльність державних органів. Остаточним результатом стадії розгляду є доопрацьований проект бюджету України, з усіма внесеними поправками.

Усе це сприяє підвищенню відповідальності державних органів за зміст проекту, що передається на затвердження. Що стосується стадії закінчення бюджету, то вона є логічним завершенням всього бюджетного циклу. Саме тут підбиваються підсумки проведеної роботи всіх органів, що брали участь у розробці головного фінансового плану країни та закріплюється особливий порядок контролю за виконанням бюджету, що дає змогу співставити заплановані показники з фактичними та зробити необхідні висновки з метою удосконалення наступних

розробок у сфері бюджетної системи та запобіганням майбутніх помилок у розрахунках статей бюджету.

З розвитком економіки змінюються й види. Необхідністю є потреба в періодичному оновленні бюджету, систематичного перегляду стану та розмірів його доходів і видатків.

Нині чинним є Бюджетний кодекс України [2], яким регулюються суспільні відносини щодо складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, складання, розгляду і схвалення звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Ці відносини є різновидом публічних і виникають у процесі здійснення влади держави та місцевого самоврядування для фінансового забезпечення завдань і функцій держави й місцевого самоврядування. В цих відносинах виявляється воля держави, яку втілюють Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України, щодо централізованого фонду коштів, власником якого є держава.

Централізованим фондом коштів, необхідним для фінансового забезпечення функціонування місцевого самоврядування є місцевий бюджет. Держава розподіляє бюджетні асигнування, необхідні для фінансування повноважень, пов'язаних з її функціонуванням, встановлює мінімальні державні соціальні стандарти на всій території України, мінімальну бюджетну забезпеченість, розміри державного або муніципального боргу (конкретні розміри встановлюються місцевими органами), основи фінансового контролю на всіх стадіях бюджетного процесу.

Уся складна система бюджетних відносин існує тільки в формі правовідносин. Відносини, які виникають у процесі бюджетної діяльності, об'єктивно потребують злагодженого механізму правового регулювання. У механізмі правового регулювання включаються норми Конституції України [1], Бюджетного кодексу України [2], щорічні Закони про Державний бюджет України [3], нормативно – правові акти Міністерства фінансів України [5] та Державного казначейства України [6].

Отже, чільне місце в механізмі правового регулювання бюджетних відносин як виду фінансових посідає Бюджетний кодекс України – вперше кодифікований в Україні акт, введений в дію 1 січня 2002 року, нова редакція 2010 року [2].

Регулювання практично всього бюджетного процесу нормами одного кодифікованого акта, з одного боку, полегшує підготовку бюджету та закону або рішення органу місцевого самоврядування про бюджет і виконання бюджетів усіх рівнів, з другого – новизна норм бюджетного кодексу та їх унікальність ускладнюють застосування їх на практиці.

Бюджетним кодексом визначено, що бюджетний процес – регламентована нормами права діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що утворюють бюджетну систему України. Його зміст визначається державним і бюджетним устроєм країни, бюджетними правами відповідних органів влади.

Усі стадії бюджетного процесу взаємопов'язані. Цей процес триває протягом трьох років: складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження відбуваються у рік, що передує плановому; виконання бюджету (бюджетний період) – один рік; складання звіту про виконання бюджету і його затвердження – протягом наступного року після стадії виконання (бюджетного періоду). Ці стадії є прямим відображенням не лише економічного життя суспільства, а й політичної культури.

Складання, розгляд, затвердження і виконання бюджетів різних рівнів в Україні, а також контроль за їх виконанням регулюються Конституцією України, Бюджетним кодексом, законом про місцеве самоврядування, а також рішеннями представницьких органів місцевої влади, виданих на основі законодавства України.

Одним із головних завдань бюджетного процесу є проведення перспективного бюджетного планування, що має на меті забезпечити пропорційність і збалансованість намічених на перспективу великомасштабних соціально-економічних програм. Досить важливим є здійснення бюджетного регулювання у частині перерозподілу джерел доходів між бюджетами різних рівнів.

Виконання бюджету полягає в забезпеченні надходжень запланованих доходів і здійснення передбачених у бюджеті видатків. Це досягається шляхом встановлення порядку обчислення

податків, зборів та інших обов'язкових платежів, термінів їх сплати, а також порядку фінансування видатків. Виконання Державного бюджету України забезпечує Кабінет Міністрів України. Міністерство фінансів України здійснює загальну організацію та управління виконанням державного бюджету, координує діяльність учасників бюджетного процесу з цього питання.

Відтепер в практичному та теоретичному аспектах формування бюджетів, їх взаємовідносин, ролі й значення державного бюджету як інструменту управління економікою в руках держави виникає безліч питань, своєчасне вирішення яких дозволило б не тільки адаптувати бюджетні відносини, бюджетний процес в Україні до існуючих економічних умов, але й посилити вплив бюджету на процес формування ринкових відносин, на вихід країни з тривалої кризи [9].

Як висновок, автор доводить, що за умов переходу України до ринкової економіки, роль бюджету значно посилюється. Він залишається основним інструментом управління економікою в державі. І, не приділяючи належної уваги щодо його формування, допускаючи помилку за помилкою в його розрахунках, держава фактично позбавляється одного з найголовніших важелів цього управління. На сьогодні розвиток економіки в державі стає стихійним та не прогнозованим. Залишається проблемою перспектива розвитку бюджетного процесу в Україні в умовах розбудови правової держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, №30, ст.141, із змінами і доповненнями, остання редакція від 01.01.2006 на підставі 2222-15. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. [Бюджетний кодекс України](#). Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572).
3. [Про Державний бюджет України на 2016 рік](#). Верховна Рада України; Закон, Бюджет від 25.12.2015 № 928-VII. / (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 5, ст.54).
4. [Про бюджетну систему України](#) Верховна Рада УРСР; Закон від 05.12.1990 № 512-XII (Закон втратив чинність на підставі Бюджетного кодексу № 2542-III ([2542-14](#)) від 21.06.2001, ВВР, 2001, N 37-38, ст. 189).
5. Нормативно – правові акти Міністерства фінансів України. –Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
6. Указ Президента України “Про Державне казначейство України“ від 27 квітня 1995 року за № 335/95 // Офіційний Інтернет сайт: zakon.rada.gov.ua.
7. Ангелов А.С. Финансовое право НРБ. – София, 1967. – 424 с. // Советское государство и право. – М.: Наука, 1968, № 6. - С. 156-158.
8. Воронова Л.К. Финансовое право України: Підручник. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. –448 с.
9. Теремцова Н.В. Бюджетний процес за законодавством України: монографія / Н.В. Теремцова. –К.: Вид. ТОВ «Інтер Логістик України». 2010. –240с.
10. Финансовое право. Учебник / Сост.: Гурвич М.А., Залесский М.Я., Райдер А.К., Шварцман А.О., Шмаков К.К.; Общ. ред.: Гурвич М.А. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1940. – 212 с.
11. Финансовое право. Основные проблемы / Пискотин М.И. - М.: Юрид. лит., 1971. - 312 с.

Старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Національної академії СБ України

Тронц Василь Миколайович

**ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ**